

УДК 378.37.016:042

Грищенко Світлана Владиславівна

ORCID 0000-0002-7981-3578

Доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи та освітніх і педагогічних наук,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: intensiv3000@meta.ua

Бужина Ірина Вячеславівна

ORCID 0000-0002-7455-2794

Доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри сімейної і соціальної педагогіки і психології,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(Одеса, Україна) E-mail: bugina.irina@gmail.com.

Шапаренко Інна Євгенівна

ORCID 0000-0002-0960-8894

Кандидат біологічних наук, доцент,
доцент кафедри медико-біологічних дисциплін і фізичного виховання,
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
(Полтава, Україна) E-mail: inna.scharenko@gmail.com

ПРОБЛЕМА ОБ'ЄКТИВНОГО ОЦІНЮВАННЯ В ПРОЦЕСІ ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Постановка проблеми. Підвищення якості оцінювання результатів навчання у вищій школі та більш активного впровадження академічної доброчесності в процесі використання здоров'язбережувальних технологій у вишах як з боку викладачів, так і з боку здобувачів вищої освіти різних спеціальностей набуває актуальності.

Метою пропонованої розвідки є аналіз проблеми об'єктивного оцінювання та академічної доброчесності в процесі використання здоров'язбережувальних технологій в закладах вищої освіти.

Методологія дослідження базується на загальних принципах філософії, базових сучасних положеннях педагогічної науки, психології і відображає взаємозв'язок методологічних підходів до вивчення процесу академічної доброчесності та використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти України.

Об'єкт дослідження: освітній процес у закладах вищої освіти України.

Наукова новизна. Обґрунтовано, що об'єктивне оцінювання є важливою складовою академічної доброчесності в процесі використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти України.

Висновки. 1. Визначення місця й ролі здоров'язбережувальних технологій у освітньому процесі закладів вищої освіти. 2. Сприяння обізнаності здобувачів освіти закладів вищої освіти щодо академічної доброчесності та академічної культури. 3. Реалізація принципів академічно чесного оцінювання. 4. Під час проведення пропонованої розвідки та за результатами анкетування здобувачів вищої освіти щодо використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі трьох закладів вищої освіти (в анкетуванні брали участь 112 здобувачів вищої освіти різних спеціальностей) був повністю підтверджений той факт, що оцінювання знань і практичних навичок у процесі використання здоров'язбережувальних технологій для здобувачів вищої освіти наразі залишається значущим компонентом системи освіти. 5. Система оцінювання – складова академічної культури.

Ключові слова: здоров'язбережувальні технології, здобувачі вищої освіти, оцінювання, вища школа, академічна доброчесність.

Постановка проблеми. Актуальність роботи. Натепер у більшості вітчизняних вишів завданнями сучасної вищої професійної освіти є реструктуризація освітнього процесу та дозвілля з використанням здоров'язбережувальних технологій. Цей складний та довготривалий процес потребує підвищення якості оцінювання результатів навчання у вищій школі та більш активного впровадження академічної доброчесності у вишах як з боку викладачів, так і з боку здобувачів вищої освіти різних спеціальностей.

Для нашого дослідження важливим є визначення ролі оцінювання знань здобувачів вищої освіти щодо здоров'язбереження як складової академічної культури та академічної доброчесності здобувачів через підвищення якості оцінювання результатів навчання. Погоджуємося з авторським колективом вітчизняних науковців (Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі: колективна монографія. 2019), які стверджують, що «важливим залишається подальше узагальнення та адаптація сучасних підходів до організації оздоровчо-рекреаційної рухової активності студентської молоді, що врахує сучасні умови навчання у вишах, а також особливості залучення студентів до рухової активності в конкретних умовах (соціально-економічних, матеріально-технічних, природно-кліматичних) з урахуванням традицій вишу та фахової спеціалізації викладачів». На нашу думку, це є одним із необхідних напрямів запровадження здоров'язбережувальних технологій у вищій школі [3, 141].

Важлива роль у цьому процесі належить кураторам академічних груп, старостату університетів, ініціативним групам (наприклад з підготовки тренерів шкіл здоров'я), волонтерським центрам.

Аналіз останніх досліджень та публікацій засвідчує, що проблема здоров'язбереження здобувачів освіти закладів вищої освіти отримала відображення в наукових працях вітчизняних вчених: С. Грищенко, М. Носка, Ю. Носко, О. Тур та інших науковців [6;10].

Важливі аспекти академічної доброчесності та об'єктивного оцінювання знань, умінь та навичок здобувачів вищої освіти схарактеризовано в роботах вітчизняних вчених – О. Залюбівської, М. Комар, З. Сельменської, С. Слободянюк та зарубіжних дослідників – О. Holden, M. Norris, V. Kuhlmeier [8; 9; 12].

Натепер недостатньо вивчено складові здоров'язбережувальної компетентності учасників освітнього процесу в закладах вищої освіти.

Метою пропонованої розвідки є аналіз проблеми об'єктивного оцінювання та академічної доброчесності в процесі використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти.

Результати дослідження. Вітчизняними вченими визначено педагогічний напрям спрямований на запровадження методів та методик здоров'язбереження, здоров'язбережувальних технологій у процесі формування здоров'язбережувальної компетентності, прищеплення навичок здорового способу життя. В умовах сучасного дистанційного навчання для ефективної здоров'язбережувальної діяльності ними розглянуто такі технології: здоров'язбережувальні; здоров'яформувальні; оздоровчі; рекреаційні оздоровчі; навчання здоров'я; виховання культури здоров'я [2, 105].

У нашій науковій розвідці також спираємося на праці вітчизняної дослідниці Н. Фоменко, в яких доведено, що «метою фізичної рекреації в системі фізичного виховання студентів є формування філософії здорового способу життя шляхом опосередкованого та безпосереднього впливу на її складові, що полягають у раціональній організації вільного часу студентів, виявляються у збалансованому харчуванні, відмові від шкідливих звичок, задоволенні природної потреби в достатній руховій активності, отриманні задоволення від змістовного проведення дозвілля» [11].

Маємо констатувати, що існує необхідність залучення здобувачів вищої освіти та викладачів до використання новітніх інтерактивних платформ та підвищення мотиваційного фактору в отриманні нових знань щодо здоров'язбережувальних технологій та їхнього використання у вищій школі, об'єктивного оцінювання знань, умінь і навичок, активного впровадження академічної культури та академічної доброчесності.

Вітчизняні науковці відзначають важливість дотримання академічної доброчесності та об'єктивного оцінювання знань, умінь та навичок сучасних здобувачів вищої освіти різних спеціальностей.

Дотримуючись думки, яка знаходить відображення в наукових розвідках вітчизняного вченого В. Жамардія, що «реалізація особистісно-зорієнтованого підходу в освітньому процесі ЗВО неможлива без застосування загально-дидактичних принципів навчання, орієнтації змісту та структури освітнього процесу, створення сприятливих умов для збереження, зміцнення та відновлення здоров'я здобувачів шляхом саморегуляції, самостимуляції та реалізації життєвої потреби в фізичному самовдосконаленні», можемо констатувати потребу запровадження академічної доброчесності в освітньому процесі вишів, це значно покращить і процес об'єктивного оцінювання, і академічну культуру взагалі [1, 121].

Визначаючи пріоритетні складові академічної доброчесності в освітньому процесі закладів вищої освіти України, маємо зауважити, що і викладачі ЗВО, і здобувачі вищої освіти мають дотримуватися академічної доброчесності в освітньому процесі [5].

У Законі України «Про освіту» одним з аспектів державної політики є «академічна доброчесність – сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [7, 42]. Для освітян важливим є здійснення контролю за здобувачами освіти з питань її впровадження в освітніх закладах, а також у професійній компетентності, заснованій на загальноприйнятих етичних нормах, положеннях Конституції і законах України.

Здоров'язбережувальні технології, які застосовуються практично в усіх освітніх дисциплінах, у цьому процесі не є винятком. Погоджуємося з твердженням вітчизняних учених Т. Карлової, О. Гришиної, що «ураховуючи реалії карантинного сьогодення, превалювання дистанційного формату навчання та загальне переформатування системи освіти з орієнтиром на збільшення компоненту самостійної роботи, можна твердити, що дотримання принципів академічної доброчесності стає життєвою потребою, здатною забезпечити виживання наявної системи освіти на шляху до освіти нової якості. У нас (учасників освітнього процесу: освітян і здобувачів освіти) немає іншого вибору, як привчити себе до академічної порядності, заснованої на високому рівні взаємоповаги між суб'єктами навчального процесу: викладач – здобувач освіти. Вимоги щодо дотримання академічної доброчесності є однаковими для викладача та студента» [4, 20].

У цьому напрямі роботи найбільш ефективною є просвітницька діяльність щодо використання здоров'язбережувальних технологій.

Національна доктрина розвитку освіти констатує, що найважливішим завданням сучасних закладів освіти є формування мотивації до збереження та зміцнення здоров'я людини. Проте важливі моменти оцінювання академічної доброчесності в цьому документі не розглянуто.

Погоджуємося з твердженням вітчизняних вчених З. Сельменської, С. Комар, що «академічна доброчесність ґрунтується на відданості академічної спільноти фундаментальним цінностям, зокрема таким як: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність й мужність. Фундаментальні цінності повинні сприяти протидії і нівелюванню проявів академічної нечесності, основними аспектами якої можна вважати фабрикацію та фальсифікацію даних, хабарництво в академічній сфері, професорську нечесність, академічне шахрайство, а особливо плагіат» [8, 54].

Маємо зауважити, що досвід роботи закладів вищої освіти дозволяє стверджувати, у щоденному освітньому процесі ЗВО України має бути сформованим уміння оцінювати здоров'язбереження та застосування здоров'язбережувальних технологій як результатів навчання у вимірі академічної доброчесності [9].

Для нашої наукової розвідки важливо спиратися на основні проблеми, які існують натеper у процесі оцінювання здоров'язбереження та використання здоров'язбережувальних технологій у освітньому процесі ЗВО (Т. Карлова, О. Гришина):

1. Нечесне (необ'єктивне) оцінювання.
2. Відсутність чітких критеріїв оцінювання (оцінювання навчання, спираючись на інтуїцію).
3. Відсутність своєчасної поінформованості студентів щодо змісту контрольного контенту (джерел, питань, тем).
4. Валідність контрольних завдань.
5. «Навчання заради оцінки».
6. Мала частка формуального оцінювання.
7. Коментованість оцінки та аналіз контрольних робіт («робота над помилками»)» [4, 22].

Спираючись на праці вітчизняних вчених, маємо зазначити: «Технологія – це певний комплекс, який складається із запланованих результатів, засобів оцінки для коригування та вибору методів і прийомів навчання, оптимальних для кожної конкретної ситуації». Вітчизняні вчені С. Грищенко, М. Носко, Ю. Носко виокремили напрями збереження здоров'я здобувачів освіти: «Пошук підстави результативності діяльності; мобілізація прогресивних досягнень науки й практичного досвіду для гарантії одержання необхідного результату; побудова діяльності на інтенсивній, а не екстенсивній основі; приділення більшої уваги прогнозуванню діяльності з метою запобігання її проєкції у ході виконання; використання у всезростаючій мірі найсучасніших інформаційних засобів, максимальна автоматизація рутинних операцій» [6, 107].

Розкриваючи сутність нашої наукової розвідки, маємо констатувати, що найбільш ефективними і комплексними інноваційними здоров'язбережувальними технологіями є інтерактивні.

Для нашої наукової розвідки необхідно дотримуватися твердження багатьох вітчизняних вчених (З. Сельменська, С. Комар), що «метою дотримання правил академічної доброчесності є створення сприятливої атмосфери для навчання та рівних можливостей для отримання якісної освіти» [8, 55].

Оцінювання має передусім спиратися на цілі навчання. Вибір завдань для контролю має виходити із запланованих результатів навчання дисципліни. Наприклад, під час вивчення здобувачами вищої освіти дисципліни «Формування здорового способу життя» (Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, магістратура, 1 рік навчання, спеціальність «Соціальна робота») у

семестровому та річному контролі не передбачено вивчення іноземного досвіду з цього напрямку, оскільки такий досвід не має практичного застосування для майбутнього соціального працівника в Україні.

Валідність контрольних завдань, узагалі, дуже складна й суперечлива тема. Більшість вітчизняних викладачів вищої школи стверджують, що однією з негативних характеристик системи української освіти є навчання заради оцінки. І коли, нарешті, нам, освітянам, вдасться вмотивувати здобувачів вищої освіти й переконати їх «учитися для життя», – це докорінно зможе змінити якість нашої освіти та покращить отримані навички і знання.

Використання інтерактивних здоров'язбережувальних технологій у процесі викладання у вищій школі посилює ефективність засвоєння інформації, підвищує інтерес до власного здоров'я, вчить молодь самостійного пошуку інформації, вимагає від них творчого підходу до розв'язання завдань.

Нами було проведено анкетування серед здобувачів вищої освіти бакалаврату та магістратури трьох університетів України: Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. В анкетуванні брали участь 112 здобувачів вищої освіти різних спеціальностей (2020–2021 н. р.).

За результатами анкетування можна зробити певні вагомі висновки щодо наявної в кожному з освітніх закладів системи оцінювання. Відзначимо деякі визначені нами в процесі дослідження важливі моменти. 54% здобувачів надає перевагу сумативній системі оцінювання з дотриманням академічної доброчесності, що становить загальну суму балів за кожне заняття та підсумковий контроль. 18% респондентів надали б перевагу контрольній-сумативній формі, що передбачає підрахунок балів за проміжний і підсумковий контроль (особливо на цій формі наголошували здобувачі вищої освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»).

Так, 92% респондентів підкреслюють вагомість повної поінформованості щодо критеріїв і форм оцінювання (з трьох університетів). 81% опитаних (магістрантів) наголошують, що система оцінювання повинна якісно відображати рівень знань, а, отже, тісно пов'язана з поняттям якості освіти. Вагомими характеристиками системи оцінювання здобувачі освіти вважають її зрозумілість і прозорість (73%), академічну доброчесність (95%). Оцінка має заохотити до навчання, а не знеохотити (92%). Підсумовуючи, маємо наголосити, що питання в анкеті стосувалися використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі (при викладанні обов'язкових та вибіркових дисциплін) при максимальній академічній доброчесності.

Дидактичні особливості тренінгової методики в процесі використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі вищої школи потребує як академічної доброчесності, так і академічної культури взагалі [12].

Отже, можемо констатувати, що використання здоров'язбережувальних технологій у організації освітнього процесу здобувачів вищої освіти як бакалаврату, так і магістратури є одним з важливих напрямів подальшого запровадження академічної доброчесності в закладах вищої освіти.

Розв'язання цієї проблеми багато в чому залежить від запровадження академічної доброчесності у ЗВО.

Вважаємо необхідним наголосити, що сучасними освітніми, педагогічними науками накопичено достатньо відомостей про здоров'язбережувальні технології, основними показниками яких є особистісна спрямованість та інтенсивність, що не надає додаткового навантаження на нервову систему здобувача вищої освіти та прискорює його особистісний розвиток.

Більшість вітчизняних науковців стверджують, що здоров'язбережувальні і педагогічні технології у вітчизняних вишах спрямовані на створення функціональної системи організаційних способів управління освітньою, пізнавальною і практичною діяльністю здобувачів вищої освіти. Саме тому, заборона академічного плагіату, фабрикацій і фальсифікацій результатів, списування (при написанні контрольної роботи та складанні іспиту), хабарництва в процесі навчання є актуальним і важливим напрямом у подальшій роботі як викладачів вишів, так і здобувачів вищої освіти [5].

У наших наукових розвідках є необхідність проаналізувати технології, які сприяють збереженню і зміцненню здоров'я здобувачів вищої освіти ЗВО. Серед цих технологій важливе місце займають тексти й завдання зі здоров'язбережувальною тематикою. Їхня мета полягає в зацікавленні здобувачів освіти питаннями про особливості людського організму, про причини виникнення хвороб, про важливість ведення здорового способу життя. На лекціях і практичних заняттях такі «завдання будуються на фактичному матеріалі, різноманітні за змістом і можуть бути використаними на будь-якому етапі навчання». Сприяють збереженню здоров'я й практичні заняття з конкретно поставленими для обговорення питаннями-проблемами щодо збереження та зміцнення здоров'я, які турбують особливо багатьох магістрантів, залучають їх до співпраці та скеровують активність здобувачів вищої освіти. Проте, повторення і переписування чужих праць, згідно положень академічної доброчесності, не має використовуватися здобувачами. На початку вивчення будь-якої дисципліни здобувачі ознайомлюються з академічною доброчесністю та академічною культурою саме в їхньому виші.

Вітчизняні вчені С. Грищенко, М. Носко, Ю. Носко, О. Тур визначають, що «... дидактична мета такого заняття ставиться перед здобувачами освіти у формі вирішення проблеми; освітня діяльність підкоряється правилам бесіди-обговорення; освітній матеріал використовується як засіб для вирішення проблемного питання; в освітню діяльність вводиться елемент зацікавленості про здоровий спосіб життя» [6, 48; 10, 220].

У сучасній освіті актуальною є проблема готовності викладачів вишів до впровадження здоров'язбережувальних технологій у освітній процес закладів вищої освіти на основі академічної доброчесності та наявності у них необхідної теоретичної й методичної підготовки для цього. Наголосимо також на важливості системи прозорого та справедливого оцінювання знань, умінь і навичок здобувачів вищої освіти. Необхідно пам'ятати про планування своєї діяльності всіх учасників освітнього процесу. Викладачі закладів вищої освіти повинні не тільки добре знати дисципліни, що ними викладаються, а й володіти здоров'язбережувальними компетентностями. Організувати засвоєння викладачами ЗВО здоров'язбережувальних компетентностей – завдання адміністрації; використовувати їх у своїй роботі, відстежувати результати – завдання кожного викладача сучасних закладів вищої освіти України.

Висновки. 1. Визначення місця й ролі здоров'язбережувальних технологій у освітньому процесі ЗВО. 2. Сприяння обізнаності здобувачів освіти закладів вищої освіти щодо академічної доброчесності, академічної культури. 3. Реалізація принципів академічно чесного оцінювання. 4. Під час проведення запропонованої розвідки та за результатами анкетування здобувачів вищої освіти щодо використання здоров'язбережувальних технологій у освітньому процесі вишів (Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, в анкетуванні брали участь 112 здобувачів вищої освіти різних спеціальностей) був повністю підтверджений той факт, що оцінювання знань і практичних навичок для здобувачів вищої освіти наразі залишається значущим компонентом системи освіти. 5. Система оцінювання – складова академічної культури. Викладачі і здобувачі вищої освіти повинні бути академічно чесними.

Перспективами подальших наукових розвідок є академічна культура нашої академічної спільноти в процесі використання здоров'язбережувальних технологій.

References

1. Жамардій В. О. Теоретико-методичні засади застосування фітнес-технологій на заняттях з фізичного виховання студентів закладів вищої освіти: дис. ... доктора пед. наук зі спеціальності 13.00.02. Чернівці, 2021. 630 с.
Zhamardij, V. O. (2021). Teoretyko-metodychni zasady zastosuvannja fitnes-tekhnologij n azanjattjakh z fizychnogho vykhovannja studentiv zakladiv vyshhoji osvity: [Theoretical and methodological principles of application of fitness technologies in classes on physical education of students of higher education institutions]: dysertacija doktora pedagoghichnykh nauk zi specialjnosti [dissertation of the doctor of pedagogica lsciences on a specialty] 13.00.02. Chernihiv, Ukraine.
2. Замрозович-Шадріна С. Р., Вікторова Л. В., Єфімов Д. В. Проблема здоров'язбереження здобувачів вищої освіти в умовах дистанційного навчання. *Інноваційна педагогіка*. № 43. Т. 1. 2022. С. 105–109.
Zamrozevych-Shadrina, S. R., Viktorova, L. V., Jefimov, D. V. (2022). Problema zdorov'jazberezhennja zdobuvachiv vyshhoji osvity v umovakh dystancijnogho navchannja. [The problem of healthcare for graduates in distance learning]. *Innovacijna pedagoghika – Innovative pedagogy*. № 43. Tom. 1, 105–109.
3. Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі: колективна монографія./ за заг. ред. Л. М. Рибалко. Тернопіль: Осадца В.М., 2019. 400 с.
Zdorov'jazberezhualjni tehnologiji v osvitnjomuseredovyshhi: [Health technologies in the educational environment] kolektyvna monoghrafija. [collective monograph]. (2019) / za zagaljnoju redakcijeju L. M. Rybalko. Ternopil, Ukraine: Osadca V.M.
4. Карлова Т. Є., Гришина О. С. Оцінювання результатів навчання у вимірі академічної доброчесності. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. № 1 (349). Ч. I. 2022. С. 20–31.
Karlova, T. Je., Ghryshyna, O. S. (2022). Ocinjuvannja rezuljtativ navchannja u vymiri akademichnoji dobrocheshnosti. [Evaluating learning outcome sinterms of academic integrity]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Luhansk National University named after Taras Shevchenko*. № 1 (349). Chastyna I, 20–31.

5. Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка» (2019 рік) URL : <https://drive.google.com/file/d/1kpvbTTnlgy2Tz29iNvgwlMe84tMAkRg/view> (дата звернення 08.05.2022).
Polozhennja pro akademichnu dobrochesnistj zdobuvachiv osvity v Nacionaljnomu universyteti «Chernighivsjkyj Koleghium» imeni T.Gh. Shevchenka» [Regulations on the academic integrity of students at the T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»] (2019). Retrieved from: <https://drive.google.com/file/d/1kpvbTTnlgy2Tz29iNvgwlMe84tMAkRg/view> (data zvernennja 08.05.2022).
6. Носко М. О., Грищенко С. В., Носко Ю. М. Формування здорового способу життя: навчальний посібник. Київ: «МП Леся», 2013. 160 с.
Nosko, M. O., Ghryshhenko, S. V., Nosko, Ju. M. (2013). Formuvannja zdorovogho sposobu zhyttja: [Formation of a healthy lifestyle]: navchaljnij posibnyk [tutorial]. Kyiv, Ukraine: «MP Lesja».
7. Про освіту: Закон України: проект від 30.03.2016. Верховна Рада України: офіц. веб-портал. Київ, 1994–2016. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=58639 (дата звернення 08.05.2022).
Pro osvitu: [Abouteducation] Zakon Ukrajinu: [Law of Ukraine]:proekt [project] vid 30.03.2016. Verkhovna Rada Ukrajinu: [Verkhovna Rada of Ukraine]: oficijnyjweb-portal – official webportal. Kyjiv,1994–2016. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=58639 (data zvernennja 08.05.2022).
8. Сельменська З. М., Комар С. М. Питання академічної доброчесності у вищій школі. *Академічна доброчесність: виклики сучасності. Збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян* (Республіка Польща, Варшава, 1–13.10.2018). Варшава, 2018. С. 54–58.
Seljmensjka, Z. M., Komar, S. M. (2018). Pytannja akademichnoji dobrochesnosti u vyshhij shkoli. Issues of academic integrity in higher education. *Akademichna dobrochesnistj: vyklyky suchasnosti – Academic Integrity: The Challenges of the Present. Zbirnyk naukovykh ese uchasnykiv naukovogho stazhuvannja dlja osvityan* (Respublika Poljshha, Varshava, 1–13.10.2018). – *Collection of scientific essays of participants of scientific internship for educators*, Varshava, 54–58.
9. Слободянюк О. М., Залюбівська О. Б. Об'єктивне оцінювання як фактор підтримки академічної доброчесності в закладах вищої освіти (на прикладі ВНТУ). *Знання. Освіта. Освіченість: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції* (Вінниця, 01–02 жовтня 2020). Вінниця: ВНТУ, 2020. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/znanosv/znanosv2020/paper/view/10692> (дата звернення 05.05.2022).
Slobodianiuk, O. M., & Zaliubivska, O. B. (2020). Ob'iektyvne otsiniuvannja ya kfaktor pidtrymky akademichnoji dobrochesnosti v zakladakh vyshchoi osvity (na prykladi VNTU) [Objective assessment as a factor in supporting academic integrity in higher education institutions (on the example of VNTU)]. *Znannia. Osvita. Osvichenist – Knowledge. Education. Education*. Vinnytsia, Ukraine: VNTU. Retrieved from: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/znanosv/znanosv2020/paper/view/>.
10. Тур О. М. Впровадження здоров'язбережних технологій в організацію навчального процесу старшокласників. *Вісник ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка*. Вип. 96. Чернігів: ЧНПУ, 2012. С. 219–222. (Серія: Педагогічні науки).
Tur, O. M. (2012). Vprovadzhennja zdorov'jazberezhnykh tekhnologhij v orghanizaciju navchaljnogho procesu starshoklasnykiv. [Introduction of health-saving technologies in the organization of the educational process of high school students]. *Visnyk ChNPU imeni T. H. Shevchenka – Bulletin T.H. Shevchenko ChNPU*. Vyp. 96, Chernihiv, Ukraine: ChNPU, 219–222. (Serija: Pedagoghichni nauky).
11. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія: підр. для студ. ВНЗ. Київ: Центр навчальної літератури, 2007. 312 с.
Fomenko, N. V. (2007). Rekreatijni resursy ta kurortologhija: [Recreational resources and balneology]: pidruchnyk dlja studentiv VNZ. [textbook for students]. Kyiv, Ukraine: Centr navchaljnoji literatury.
12. Holden Olivia L., Norris Meghan E., Kuhlmeier Valerie A. Academic Integrityin Online Assessment: A Research Review. *Frontiersin Education*. 2021. V. 6, pp. 1–13. DOI: <http://doi.org/10.3389/educ.2021.639814> (date of reference 05.05.2022).